

**European Agency for Development in Special
Needs Education**

PUBLIKATIONER

Denne oversigt er udarbejdet og udgivet af European Agency for Development in Special Needs Education. Uddrag kan gengives med angivelse af kilde reference.

En elektronisk udgave af oversigten findes på adressen:
www.european-agency.org

Oversættelse: Anita Strandsbjerg, Connections:
E-mail: connections@business.tele.dk
Web: www.eurolanguage.dk

ISBN: 87-91811-24-4 (Elektronisk udgave) EAN: 9788791811241
ISBN: 87-91811-23-6 (Trykt udgave) EAN: 9788791811234

2006

Udgivelsen er støttet af Europa-Kommissionens Generaldirektorat for Uddannelse og Kultur (Uddannelse, Undervisning, Kultur og Flersprogethed):
http://europa.eu.int/comm/dgs/education_culture/index_en.htm

European Agency for Development in Special Needs Education

Sekretariat

Østre Stationsvej 33
DK – 5000 Odense C Danmark
Tel: +45 64 41 00 20
secretariat@european-agency.org

Bruxelles-kontor

3 Avenue Palmerston
BE-1000 Brussels Belgium
Tel: +32 2 280 33 59
brussels.office@european-agency.org

www.european-agency.org

Forord

Agenturet udgiver et bredt udvalg af informationsmateriale, både på internettet og i trykt form.

Formålet med disse materialer er at give et reelt billede af forholdene omkring specialundervisning på tværs af Europa ved hjælp af et sæt informationer, som også kan bruges i de enkelte lande. Agenturets vigtigste målgruppe er beslutningstagere, eksperter og andre fagfolk med indflydelse på politikker og praksis i specialundervisningen.

På agenturets websted - www.european-agency.org - findes både tekstversioner og grafiske udgivelser af nyhedsbrevet EuroNews on Special Needs Education, jf. www.european-agency.org/site/info/publications/euronews/index.html samt flere databaser om forskellige emner. Blandt andet kan nævnes databasen om støtteprogrammer og -aktiviteter for videreuddannelse i EU (www.heagnet.org), støtte til specialundervisning via fællesskabsprogrammer og -aktiviteter (www.european-agency.org/sneinfodesk) og databasen om materialer og hjælpemidler til brug i specialundervisningen (www.european-agency.org/rg).

Alle publikationer findes både i trykt og elektronisk udgave og kan downloades som ren tekststudgave i Word eller som grafiske pdf-filer, uden beregning. De findes i oversigten over publikationer på agenturets websted, jf. www.european-agency.org/site/info/publications/agency/index.html

Alle publikationer er udarbejdet med støtte fra Europa-Kommissionens Generaldirektorat for Uddannelse og Kultur (Uddannelse, Undervisning, Kultur og Flersprogethed): http://europa.eu.int/comm/dgs/education_culture/index_en.htm

Denne oversigt indeholder en kort beskrivelse af agenturets nyeste udgivelser og vejledning i, hvor der kan søges yderligere oplysninger.

Yderligere oplysninger om udgivelserne og agenturets arbejde kan også fås ved henvendelse til sekretariatet på adressen: secretariat@european-agency.org

Eller hos Danmarks nationale koordinator, Preben Siersbæk, Undervisningsministeriet, mail: siersbaek@uvm.dk

Overgang fra skole til arbejdsmarkedet

Individuelle udslningsforløb for personer med særlige behov

Denne undersøgelse og rapport er en videreførelse af agenturets arbejde fra 2002 om overgangen fra skole til arbejdsmarked for elever og studerende med særlige behov.

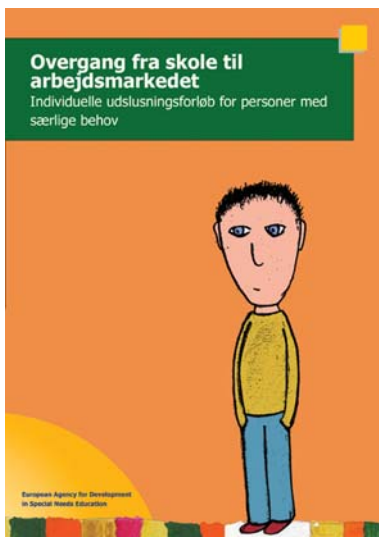
Rapporten og den tilhørende CD-rom beskriver de resultater, der er kommet ud af samarbejdet mellem en række eksperter fra 19 europæiske lande, repræsentanter fra erhvervslivet og unge med særlige behov samt deres familier.

Rapporten henvender sig mest til fagfolk, som arbejder med udslningsplaner for elever med særlige behov til daglig. Cd-rom'en vil være nyttig både for den unge med særlige behov, som skal til at finde et job, og for de fagfolk som arbejder med de unge, men som ikke er eksperter i udslningsforløb.

Yderligere information om individuelle udslningsplaner og overgangen fra skole til arbejdsmarked findes i agenturets database på adressen: www.european-agency.org/transit/

2006

Rapporten fås på:
Dansk, engelsk, estisk, finsk, fransk, græsk, hollandsk, islandsk, italiensk, litauisk, lettisk, norsk, portugisisk, spansk, svensk, tjekkisk, tysk og ungarsk.

Tidlig indsats over for småbørn Problemstillinger i Europa - en statusanalyse med synspunkter og anbefalinger

Den tidlige indsats over for småbørn er af stor betydning for politikker såvel som praksis. Det handler helt kort om forældres og børns ret til at modtage støtte efter behov. Formålet med den tidlige indsats er både at afhjælpe problemer og give barnet, forældrene og de involverede støtteinstanser nogle brugbare kompetencer. Helt overordnet bidrager den tidlige indsats til opbygningen af et inkluderende og kontinuerligt samfund, hvor børns og forældres rettigheder prioriteres.

Rapporten sammenfatter resultaterne fra en analyse om tidlig indsats over for småbørn i 19 europæiske lande, udarbejdet af agenturet i 2003-2004. Den indeholder en række anbefalinger til fagfolk med inspiration til overvejelse og forbedring af praksis.

Yderligere information om tidlig indsats over for småbørn i Europa fås fra agenturets websted: www.european-agency.org/eci/eci.html

2005

**Rapporten fås på:
Dansk, engelsk, estisk, finsk, fransk,
græsk, hollandsk, islandsk, italiensk,
litauisk, lettisk, norsk, portugisisk,
spansk, svensk, tjekkisk, tysk og
ungarsk.**

Inkluderende undervisning og praksis i klasseværelset for elever på de ældste klassetrin

Projektet om inkluderende undervisning og praksis i klasseværelset på de ældste klassetrin er en videreførelse af det foregående projekt om samme emne med eleverne i de yngste klasser som målgruppe. Denne rapport er udarbejdet med samme målsætninger og metodologi for øje.

På basis af en international litteraturundersøgelse, casestudier fra 14 europæiske lande, studiebesøg i fem forskellige lande og en lang række diskussioner blandt eksperter og nationale koordinators fra agenturet har man kunnet definere nogle fællestræk, som er karakteristiske for den inkluderende undervisning på de ældre klassetrin. Resultaterne kan anvendes som mulige strategier til en forbedring af inkluderende undervisning for elever i denne aldersgruppe.

Hovedkonklusionen fra undersøgelsen viser, at de tiltag, som giver positive resultater for elever med særlige undervisningsmæssige behov, vil "smitte af" på de øvrige elever og altså være til gavn for alle slags elever.

Yderligere information om inkluderende undervisning og praksis i klasseværelset i Europa findes på agenturets web sted:
www.european-agency.org/iecp/iecp_intro.htm

2005

Rapporten fås på:
Dansk, engelsk, estisk, finsk, fransk, græsk, hollandsk, islandsk, italiensk, litauisk, lettisk, norsk, portugisisk, spansk, svensk, tjekkisk, tysk og ungarsk.

Unge om specialundervisning Synspunkter fra høring i Europa-Parlamentet

Den 3. november 2003 blev der afholdt en høring i Europa-Parlamentet i Bruxelles for unge handicappede fra hele Europa. Den blev organiseret af agenturet, med støtte fra medlemslandenes undervisningsministerier og fra Europa-Kommissionen og blev én af de mest markante aktiviteter i forbindelse med Det Europæiske Handicapår.

De 146 repræsentanter kom fra 23 forskellige lande. I alt 72 var unge handicappede, som var specifikt udpeget af undervisningsministeriet i deres eget land til at fortælle om deres synspunkter på special-undervisning.

Høringen blev optaget på video og udgivet som en samlet, flersproget publikation med de unges idéer og de emner, der blev diskuteret. Publikationen er opdelt i kapitler efter sprog.

2005

Flersproget publikation med kapitler på:

Dansk, engelsk, estisk, finsk, fransk, græsk, hollandsk, islandsk, italiensk, litauisk, lettisk, norsk, portugisisk, spansk, svensk, tjekkisk og tysk.

Nøgleord og -begreber anvendt i specialundervisningen Termliste

En termliste med nøgleord og -begreber i specialundervisningen på 20 sprog. Alle termer er fra agenturets tematiske arbejde og projekter og dækker både generelle begreber og mere specifikke områder som inklusion, tidlig indsats over for småbørn, støtte til lærere, overgangen fra skole til arbejdsmarked, informations- og kommunikationsteknologi i specialundervisningen og vurdering og evaluering.

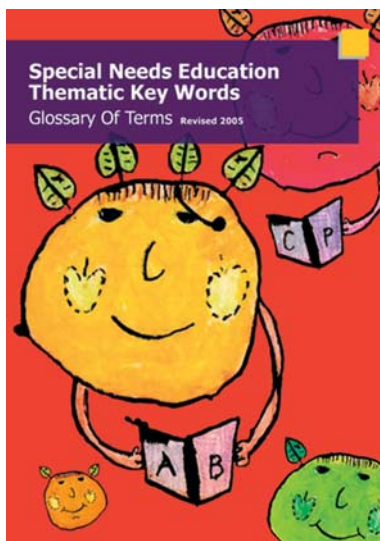
Listen blev udarbejdet i 2003 af agenturet, medlemmerne af repræsentantskabet, de nationale koordinatore og en række dokumentalister, med udgangspunkt i et projekt støttet af Europa-Kommissionens Generaldirektorat for Informationssamfundet, jf.

http://europa.eu.int/information_society/text_en.htm

Den er siden blevet opdateret og udvidet i samarbejde med agenturets repræsentantskab, de nationale koordinatore og eksperter fra relevante temaprojekter.

2005

**Flersproglig publikation:
Dansk, engelsk, estisk, finsk, fransk,
græsk, hollandsk, islandsk, italiensk,
litauisk, lettisk, norsk, portugisisk,
polsk, slovensk, spansk, svensk,
tjekkisk, tysk og ungarsk.**

Specialundervisning i Europa 2003 Udviklingstendenser i 18 europæiske lande

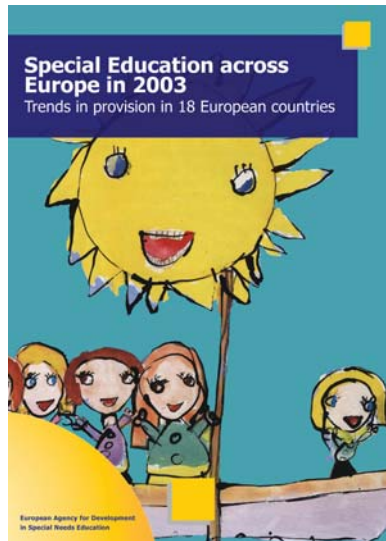
Denne rapport er en opdateret version af agenturets rapport om foranstaltninger i specialundervisningen, udarbejdet i 1998. Den følger op på den seneste udvikling af politikker og praksis inden for specialundervisningen i Europa.

Formålet med opdateringen er at tage forholdene inden for special-undervisning i medlemslandene op til fornyet overvejelse og sammenligne med resultaterne fra 1998-rapporten. Opdateringen omfatter 18 lande og dækker frem til 2002.

I undersøgelsen sættes der fokus på kvalitative udviklingstendenser i foranstaltningerne til elever med særlige behov i de deltagende lande. Den henvender sig til alle organisationer og aktører, som er involveret i internationale og/eller nationale beslutningsprocesser.

2003

**Rapporten fås på:
Engelsk**

Specialundervisning i Europa politikker og nøgleprincipper

Rapporten er udarbejdet af beslutningstagere på forskellige områder inden for undervisningssektoren. Målgruppen er politiske beslutningstagere. Rapporten giver et klart overblik over de politikker på specialundervisningsområdet, som har vist sig effektive i arbejdet med at inkludere elever med særlige behov i den almene undervisning.

De beskrevne principper om inkluderende undervisning tager alle udgangspunkt i evidensbaseret viden. Resultaterne stammer fra agenturets arbejde med nogle særligt udvalgte temaer inden for specialundervisningen: foranstaltninger for elever med særlige behov, finansiering af specialundervisningen, støtte til lærere, tidlig indsats, informationsteknologi i specialundervisningen, overgangen fra skole til arbejdsliv samt praksis i klasseværelset.

Formålet med rapporten er at fremme udviklingen af en inkluderende undervisning ved at stille nogle relevante og brugbare anbefalinger til rådighed for de personer og instanser, som har ansvaret for at planlægge, finansiere, gennemføre og evaluere politikkerne på undervisningsområdet.

2003

**Rapporten fås på:
Dansk, engelsk, finsk, fransk,
græsk, hollandsk, islandsk, italiensk,
norsk, portugisisk, spansk, svensk
og tysk.**

Specialundervisning i Europa

Temapublikation

(Udarbejdet i samarbejde med EURYDICE -informationsnetværket for uddannelse i Europa)

Dette er en temapublikation, som sammenfatter relevant information inden for fem prioriterede områder af specialundervisningen: Politikker og praksis for inkluderende undervisning, finansiering af specialundervisningen, støtte til lærere, informations- og kommunikationsteknologi og tidlig indsats.

Hovedformålet med udgivelsen var at udvide den eksisterende information om de fem områder til at omfatte flere lande, og Eurydice's nationale kontorer fik derfor stillet materiale fra agenturets medlemslande til deres rådighed. Rapporten lægger ikke op til anvendelsen af nogen bestemt definition på eller filosofi omkring specialundervisning. Hensigten har været at medtage definitioner og perspektiver fra alle lande inden for de fem nøgleområder.

De deltagende lande har ved hjælp af spørgeskemaer og praktiske eksempler udarbejdet og indsamlet rapporter om alle fem områder. Agenturet har sammenfattet og redigeret materialet og Eurydice har bidraget med input fra alle sine nationale kontorer – mest omfattende naturligvis fra de lande som ikke i forvejen er repræsenteret i agenturet.

2003

Rapporten fås på:

Dansk, engelsk, finsk, fransk, græsk, hollandsk, islandsk, italiensk, norsk, portugisisk, spansk, svensk og tysk.

Eksempler på god praksis i den inkluderende undervisning (Elev er på de yngre klassetrin)

Rapporten indeholder en oversigt over resultaterne fra agenturets første fase af undersøgelsen om praksis i klasseværelset og i skolen, en undersøgelse som definerer, analyserer og videreformidler eksempler på god praksis i klasseværelset i et inkluderende undervisningsmiljø. Formålet er at give lærere rundt om i Europa flere og bedre muligheder for at praktisere inkluderende undervisning.

To vigtige spørgsmål dannede udgangspunktet for undersøgelsen: Hvordan håndteres forskelligheder i klassen og hvilke betingelser og forhold skal være til stede i det almene skolesystem for at inkludere elever med særlige behov?

Projektet er særligt interessant for fagfolk i specialundervisningen, da der sættes direkte fokus på praksis vedrørende foranstaltninger og arbejdet i klassen.

Yderligere information om god praksis i den inkluderende undervisning findes på agenturets websted på adressen:
www.european-agency.org/iecp/iecp_intro.htm

2003

Rapporten fås på:
Dansk, engelsk, finsk, fransk,
græsk, hollandsk, islandsk,
italiensk, norsk, portugisisk,
spansk, svensk, tysk og ungarsk.

Ansøgninger om støtte fra Sokrates-programmet **Analyse af kvaliteten af aktioner i Sokrates-programmet på** **specialundervisningsområdet**

Rapporten opsummerer resultaterne fra en undersøgelse udarbejdet af agenturet på vegne af Europa-Kommissionens Generaldirektorat for Uddannelse og Kultur, jf.

http://europa.eu.int/comm/dgs/education_culture/index_en.htm

Undersøgelsen tager udgangspunkt i en række ansøgnings- formularer om støtte under Sokrates-programmet til aktiviteter på specialundervisningsområdet. Man fandt frem til de bedste formularer - dvs. de som bedst kunne leve op til de definerede målsætninger.

Formålet var at finde ud af hvilke parametre eller kriterier, der kan forbedre såvel den kvantitative som den kvalitative deltagelse af elever og lærere i de forskellige aktioner under Sokrates-programmet. Disse kriterier er med til at afgøre kvaliteten af fremtidige ansøgninger og vil derfor være af stor interesse for Europa-Kommissionen, Kommissionens tekniske kontor i Bruxelles (TAO), nationale Sokrates - kontorer og potentielle ansøgere til programmet.

2003

Rapporten fås på:
Engelsk, fransk, finsk, hollandsk,
islandsk, italiensk, portugisisk,
spansk og svensk (på svensk
kun i uddrag).

Overgang fra skole til erhvervsliv

De væsentligste problemstillinger og muligheder for studerende med særlige uddannelsesmæssige behov i 16 europæiske lande

Emnet blev valgt af agenturets medlemslande på grund af dets store betydning og en fælles interesse i de problemer, der er forbundet med at undervise, kvalificere og beskæftige unge mennesker med særlige undervisningsmæssige behov.

Rapporten beskæftiger sig med tre hovedområder. For det første de vigtigste problemstillinger som unge med særlige behov, deres familier, lærere og vejledere står over for i overgangen fra skole til erhvervsliv. For det andet hvilke afgørende faktorer, der skal medtages i behandlingen af de aktuelle problemstillinger, og for det tredje hvilke faktorer, der henholdsvis fremmer eller hæmmer en vellykket overgang fra skole til erhvervsliv.

Der blev udarbejdet en række anbefalinger rettet mod politiske beslutningstagere og fagfolk. De er ment som retningslinier for indsatsen og implementeringen af processen.

Yderligere oplysninger om overgangen fra skole til arbejdsmarkedet rundt om i Europa fås fra agenturets database om emnet, jf. www.european-agency.org/transit/

2002

**Rapporten fås på:
Dansk, engelsk, finsk, fransk,
græsk, hollandsk, italiensk,
islandsk, norsk, portugisisk,
spansk, svensk og tysk.**

Informations- og Kommunikationsteknologi (IKT) I specialundervisningen

I denne rapport findes resultaterne af en europæisk undersøgelse af brugen af IKT i specialundervisningen rundt om i Europa. Det fastslås blandt andet, at det er bydende nødvendigt, at lærere og andre fagfolk bidrager til udviklingen af såvel politikker som praksis og foranstaltninger for anvendelsen. Det betyder blandt andet, at lærere og pædagoger involveres i udviklingen af den teknologi, som anvendes i arbejdet med elever med særlige undervisningsmæssige behov.

Informationen fra de 17 deltagende lande indikerer, at der ikke i tilstrækkelig grad tages hensyn til brugernes spørgsmål og behov. Det gælder både i en international sammenhæng (især inden for EU) og på nationalt og regionalt plan, endda i skolen. Der skal arbejdes mere i praksis på at fremme forståelse og dialog mellem de forskellige aktører på området.

En database med information om IKT i specialundervisningen findes på agenturets websted på adressen: www.european-agency.org/ict_sen_db/

2001

**Rapporten fås på:
Dansk, engelsk, finsk, fransk,
græsk, hollandsk, islandsk,
italiensk, norsk, portugisisk,
spansk, svensk og tysk.**

Finansiering af specialundervisningen

En undersøgelse af sammenhængen mellem finansiering af specialundervisningen og inklusion i 17 lande

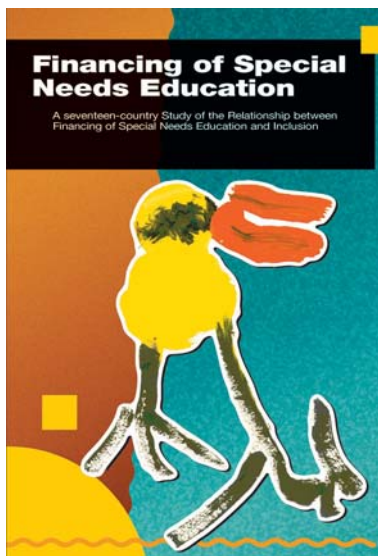
Inkluderende undervisning foregår på mange forskellige måder, både inden for de enkelte lande og landene imellem. Flere faktorer ligger til grund herfor. Finansieringen af undervisningen - og mere specifikt af specialundervisningen - er emnet for denne rapport. Data fra 17 europæiske lande danner grundlaget for en analyse af forskellige finansieringssystemer og finansieringens betydning for, hvorvidt integrationsbestrebelse lykkedes.

Sammenhængen mellem finansiering og inklusion undersøges nærmere ved hjælp af en analysemodel, som vil kunne bruges til at finde nye politikker for finansieringen, hvilket er nødvendigt for at videreudvikle praksis.

Undersøgelsen viser, at finansieringen af specialundervisningen er én af de faktorer, der har størst betydning for i hvilket omfang integrationsbestrebelse lykkes. Hvis midlerne ikke tildeles i overensstemmelse med en klart formuleret målsætning, er det ikke sandsynligt at den inkluderende undervisning kan gennemføres i praksis. Finansieringsmåden kan forklare eventuelle uoverensstemmelser mellem den overordnede målsætning og den praktiske gennemførelse.

1999

**Rapporten fås på:
Engelsk, fransk og tysk.**

Støtte til lærere

Støtte til lærere, der arbejder med elever med særlige behov i det almene skolesystem

Støtte til lærere er en vigtig faktor i integreringen af elever med særlige behov i det almene skolesystem. Denne rapport giver et godt overblik over, hvordan støtte til lærere er udformet og fungerer i 17 af agenturets medlemslande.

Den handler først og fremmest om lærernes arbejdsbetingelser og behov, forskellige former for støtte og muligheder for efteruddannelse. I rapporten lægges vægt på, at støtten ikke gives direkte til eleven, men at den hovedsageligt rettes mod lærerne, så de kan forbedre deres færdigheder.

Konklusionerne er fremdraget på to områder: selve støtten - hvornår og hvor gives den, hvem gives den til, hvilke fagfolk eller organer, leverer den, og efteruddannelsen af lærere - hvilke forskellige muligheder findes på specialundervisningsområdet.

1999

Rapporten fås på:
Engelsk og fransk

